

## การสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

ทอมมี่ เจนเสน<sup>1\*</sup>

สริยาภา คันธวัลย์<sup>2</sup>

วรดา รักษาผล<sup>3</sup>

Received 16 May 2023

Revised 29 August 2023

Accepted 31 August 2023

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือกลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวน 6 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์จำแนกชนิดข้อมูลซึ่งเป็นการแยกแยะหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์สรุปผลภาพรวม และตีความจากผลการวิเคราะห์ที่ได้เพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นเป็นหลัก และนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปผลโดยใช้วิธีการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ 1) ผู้ส่งสาร มีลักษณะการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ โดยคนรุ่นเก่าจะเน้นเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก และให้คนรุ่นใหม่ร่วมสนับสนุนในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารสมัยใหม่ 2) สาร มีความกระชับ ข้อความสั้น และเน้นเฉพาะใจความที่สำคัญ และอาจมีการใช้รูปภาพเป็นสารเพื่อให้ลูกค้าตัดสินใจใช้บริการมากยิ่งขึ้น สารมีความทันสมัย มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งเป็นวัยกลางคนเป็นส่วนใหญ่ สารหรือเนื้อหาสารมีการเน้นย้ำให้เห็นถึงจุดเด่นของชุมชน 3) ช่องทางการสื่อสาร ใช้ช่องทางการสื่อสารกับกลุ่มผู้บริโภคหลากหลายช่องทาง ซึ่งหลัก ๆ สามารถจัดกลุ่มช่องทางการสื่อสารได้เป็น 2 ลักษณะคือ ช่องทางการสื่อสารแบบสื่อดั้งเดิม และช่องทางการสื่อสารแบบสื่อออนไลน์ และ 4) ผู้รับสาร ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานที่อาศัยอยู่ในเมือง ไม่มีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศเกี่ยวกับวิถีชีวิตเชิงเกษตรมากนัก สำหรับปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยว

<sup>1 2 3</sup> คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ 41 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี 22000

E-mail: <sup>2</sup> sariyapa.k@rbru.ac.th, <sup>3</sup> minimint6@gmail.com

\* Corresponding author email: tommy.j@rbru.ac.th

เชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมนั้น ยังขาดความรู้และการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยในสื่อออนไลน์ หน่วยงานภาครัฐยังมีการสนับสนุนผู้ประกอบการไม่ทั่วถึง เครือข่ายโทรศัพท์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตยังเข้าไม่ครอบคลุมทุกแหล่งท่องเที่ยว แนวทางแก้ไขปัญหามาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมต้องอาศัยการสื่อสารกับลูกค้าด้วยข้อมูลที่เป็นความจริงและครบถ้วน

**คำสำคัญ:** การสื่อสาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว

## THE PARTICIPATION OF AGRI-TOURISM COMMUNICATION OF TRAVEL SERVICE PROVIDER IN CHANTHABURI PROVINCE

Tommy Jensen<sup>1\*</sup>

Sariyapa Kantawan<sup>2</sup>

Worada Rugsaphon<sup>3</sup>

### Abstract

This research has the purposes: 1) to study the participatory agri-tourism communication process of tourism service providers in Chanthaburi Province; 2) to study the problems and obstacles in participatory agri-tourism communication of tourism service providers in Chanthaburi Province; and 3) to provide problem solutions to promote participatory agricultural tourism communication among tourism service providers in Chanthaburi Province. This research employs the qualitative research method. Using the purposive sampling technique, the studied samples included six agricultural tourism service providers. Typological analysis is used to classify data categories, synthesize overall results, and generate inductive conclusions based on concrete or visible phenomena. The results of the interviews were synthesized using a descriptive method. The results showed that the participatory agritourism communication process of the tourism service provider in Chanthaburi Province can include the following: 1) Messengers have a new-old-generation participatory working style; the older generation will mainly focus on local wisdom and encourage the new generation to support modern communication technology usage. 2) Information or content is concise, condensed, and direct; it has pictures that can influence customer decisions; it is modern enough to be appropriate for the target audience, which is mostly middle-aged people; and it highlights the community's strengths. 3) Communication channels use a variety of communication channels to communicate with consumer groups, which can mainly be grouped into two types of communication channels: traditional media communication channels and online communication channels. And, 4) most of the recipients are working people who live in the city and do not have the opportunity to experience the

---

<sup>1 2 3</sup> Faculty of Communication Arts, Rambhai Barni Rajabhat University, 41 Moo. 5, Tha Chang, Mueang Chanthaburi, Chanthaburi 22000

E-mail: <sup>2</sup> sariyapa.k@rbru.ac.th, <sup>3</sup> minimint6@gmail.com

\* Corresponding author email: tommy.j@rbru.ac.th

atmosphere of the agricultural way of life. As for the problems and obstacles in communicating participatory agri-tourism, there is still a lack of knowledge and updated information in online media; government agencies do not have enough support for entrepreneurs; and the telephone network and the internet signal are still not able to cover all tourist attractions. Solutions for promoting participatory agro-tourism include communicating with customers with truthful and complete information.

**Keywords:** Communication, Participation of Agri-Tourism Communication, Travel Service Provide

## บทนำ

ที่ผ่านมาสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561:159-160) ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ และพื้นที่ชุมชนเกษตรที่มีลักษณะแตกต่างกันตามภูมิภาคส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างรายได้และดำเนินรูปแบบตามรอยเศรษฐกิจพอเพียง จัดประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องของจังหวัดได้รับความรู้และแนวทางในการพัฒนาเครือข่าย ส่วนในกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ตามที่นายเข้มแข็ง ยุติธรรมดำรง อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร มีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเพิ่มศักยภาพแก่เกษตรกรให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและยกระดับการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็น Smart officers รวมถึงการทบทวนหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาเกษตรกรในการพัฒนาพื้นที่เกษตรของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้มาตรฐานมีความปลอดภัย กรมส่งเสริมการเกษตร จึงจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ให้กับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานท่องเที่ยวเชิงเกษตรระดับเขต จังหวัด ศูนย์ปฏิบัติการ ศูนย์ขยายพันธุ์พืช และเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง ประกอบด้วยหลักสูตรการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวปลอดภัยและเทคนิคการจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Route trip) โดยได้รับเกียรติจากวิทยากรของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และกรมการท่องเที่ยว มาให้ความรู้และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการดำเนินงานขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและใช้เป็นแนวทาง ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อไป นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรที่ประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การเชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวในพื้นที่ และการสร้างเครือข่ายกับชุมชน ตลอดจนได้รับการส่งเสริมด้านการตลาด และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง สำหรับดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรจะมุ่งเน้นไปที่การบูรณาการกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกร และเครือข่าย การใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรและการบริการท่องเที่ยว ตลอดจนได้รับการยกระดับคุณภาพการให้บริการภาคท่องเที่ยวที่ดีขึ้น เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีรายได้กระจายสู่เศรษฐกิจฐานรากได้เพิ่มมากขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแนวคิดที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความเหมาะสม เพื่อสร้างความยั่งยืนในกับภาคเกษตรกรรม โดยเป็นการเชื่อมโยงภาคการเกษตรและวิถีชุมชนเข้ากับการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถทางการแข่งขัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้เกษตรกรมีทางเลือก มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดความรัก ความภาคภูมิใจวัฒนธรรมวิถีชีวิตและอาชีพของตนเอง อันจะส่งผลต่อการสืบทอดและอนุรักษ์อาชีพเกษตรกรรมในระยะยาว

จากแนวโน้มของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยปี 2559 คาดการณ์ไว้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาไทยประมาณ 32 ล้านคน และนักท่องเที่ยวชาวไทย เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยประมาณ 150.8 ล้านครั้งจากประชากรทั้งประเทศ สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศประมาณ 2.477 ล้านล้านบาท ประกอบกับนโยบายของภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และได้จัดทำโครงการ “อะเมซิ่ง ไทยเทสต์” ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวต่างชาติบริโภคอาหารไทยและผลไม้ไทยเพิ่มมากขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรประเมินว่าจากมาตรการดังกล่าวน่าจะผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปีนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8-10 ซึ่งจะส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีมูลค่าประมาณ 1.38 หมื่นล้านบาท โดยมาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ ประมาณ 12,000 ล้านบาท และนักท่องเที่ยวไทย ประมาณ 1,860 ล้านบาท (มติชนออนไลน์, 2559)

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน เริ่มหันมาสนใจท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทางการเข้าชมสวนทุเรียนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีความอยู่ดีกินดีเพิ่มขึ้น เพราะไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งรายได้ทางเดียวจากการขายผลผลิตอีกต่อไป ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกว่า 1,215 แห่ง ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวชุมชน 969 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวของส่วนราชการ 87 แห่ง และศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) 163 แห่ง โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยว 5 ประเภท ได้แก่ 1) การกสิกรรม เกี่ยวชมสวนดอกไม้ สมุนไพร สวนผลไม้ ทุ่งนา พืชไร่ และแปลงไร่นาสวนผสมของเกษตรกร 2) ป่าไม้ เกี่ยวชมสวนปารัชมชาติและสวนป่าที่เกษตรกรปลูกขึ้นเอง 3) ประมง เกี่ยวชมการเลี้ยงกุ้ง หอย ปู และปลา ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ 4) ฟาร์มปศุสัตว์ สัมผัสสัตว์เลี้ยงที่เป็นมิตร และร่วมสนุกกับกิจกรรมในฟาร์ม อาทิ ขี่ม้า รีดนมวัว และกิจกรรมอื่น ๆ และ 5) วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กำหนดพื้นที่ในการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว โดยจังหวัดจันทบุรี อยู่ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออกและเขตพื้นที่ 12 เมืองต้องห้ามพลาด เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงเกษตรด้วยมีบทบาทเด่นชัดทางเศรษฐกิจโดยรวม ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางผลไม้คุณภาพ เป็นเมืองเกษตรกรรมและเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่สำคัญ เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุเรียน เงาะ มังคุด และลองกอง ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดจันทบุรียังค้นพบปัญหาอุปสรรคด้านการบริหารจัดการมากมาย ดังส่วนหนึ่งของข้อสรุปที่ได้จากการประชุม ร่วมคณะผู้วิจัยกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า 1) ผลผลิตขึ้นอยู่กับสภาพ ดินฟ้าอากาศ ทำให้ไม่สามารถควบคุมคุณภาพและปริมาณของผลผลิตได้ 2) ผู้ประกอบการบางรายเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีการตัดราคาแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่นโดยลดต้นทุนโดยการนำผลไม้ที่ไม่มีคุณภาพมาบริการนักท่องเที่ยว 3) ขาดการจัดการที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ขาดการพัฒนาในด้านการให้บริการที่ดี 4) ขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะในฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลา เดียวกับการจัดการท่องเที่ยว 5) ลูกค้าน่าความเข้าใจ ในการเข้าใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การเลือกมังคุดโดยการบีบ การเด็ดผลไม้จากต้น 6) ผลผลิตมีคุณภาพ

ไม่แน่นอน เนื่องจากเกษตรกร บางรายเก็บผลไม้ที่ยังไม่ถึงกำหนดเก็บเกี่ยวมาจำหน่าย 7) ความไม่แน่นอนของจำนวนนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการจัดเตรียมผลผลิตไว้รองรับนักท่องเที่ยว ผลผลิตมีไม่เพียงพอทำให้ต้องนำผลผลิตจากภายนอกมาให้บริการนักท่องเที่ยว (นภดล แสงแข, วราภรณ์ ศรีบัณฑิต, นิศารัตน์ แสงแข, กัลยรัตน์ เจียมโฆสิต และมริดา กาญจนวงศ์, 2563: 122-136)

จังหวัดจันทบุรีมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมในการเพาะปลูก จึงมีผลผลิตทางการเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะผลไม้ที่มีคุณภาพนานาชนิดเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและที่เป็นต้องการของผู้บริโภค เช่น ทุเรียน เงาะ สละ เป็นต้น ประกอบกับจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็น 1 ใน 12 เมืองต้องห้ามพลาต ตามสโลแกน “สวนสวรรค์ร้อยพันธุ์ผลไม้ จ.จันทบุรี” ภายใต้แนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดจันทบุรีจึงถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการการท่องเที่ยวเข้ากับการเป็นศูนย์กลางผลไม้คุณภาพที่สามารถเพิ่มรายได้มาสู่เกษตรกรชาวสวนผลไม้ โดยอาศัยการจัดการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญบนฐานอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนำไปสู่การยกระดับคุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตทางการเกษตรในจังหวัดจันทบุรี แต่การดำเนินการที่ผ่านมายังประสบปัญหาหลายด้าน อาทิ ผลผลิตขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ทำให้ไม่สามารถควบคุมคุณภาพและปริมาณของผลผลิตได้ ความไม่แน่นอนของจำนวนนักท่องเที่ยว ขาดการพัฒนาในด้านการให้บริการ และขาดการบริหารจัดการที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โชคดีที่จันทบุรีมีจุดแข็งแตกต่างจากจังหวัดที่สามารถพัฒนาโดยแนวทางธรรมชาติดั้งเดิมที่มีความเข้มแข็งอยู่มากในทุกภาคส่วน เกษตรกรมีความรู้ความสามารถและแสวงหาความรู้ตลอดเวลา โดยมีภาควิชาการช่วยเหลือสนับสนุน ต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิมให้เกิดเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นใหม่ที่จะสามารถนำไปใช้ได้ทันทีหรือพัฒนาอาชีพของตัวเองให้ดียิ่งขึ้น

จากความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าว ได้ทราบถึงแนวทางและความเป็นไปได้ของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งระบบ ทั้งในจังหวัดจันทบุรีและพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะการให้บริการการท่องเที่ยวคล้ายกัน คณะผู้วิจัยจึงตัดสินใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี” ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดถึงกระบวนการวิจัยต่อไปนี้

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี
3. แนวทางแก้ไขปัญหามาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

## ประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ หากสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ชุมชนได้กระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี
2. ชุมชนได้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี
3. ชุมชนได้แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี
4. หน่วยงานภาครัฐได้รับองค์ความรู้ในการนำไปกำหนดนโยบายภาครัฐด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรและการบริการท่องเที่ยว
5. นักวิชาการได้รับความรู้นำไปต่อยอดในการศึกษาวิจัยทางด้านการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

## แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 1. แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร S-M-C-R เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berto)

องค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสารตามแนวคิดของ เบอร์โลมี 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร(Message) สื่อหรือช่องทาง(Channel) และผู้รับสาร(Receiver) นิยมเรียกกันแพร่หลายทั่วไปตามอักษรย่อว่า S-M-C-R โดยปัจจัยย่อยต่าง ๆ ของ องค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง ต่างก็มีส่วนช่วยให้การสื่อสารได้ผลสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งการสื่อสารจะมีประสิทธิภาพน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง กล่าวคือ 1) ผู้ส่งสาร (S = Sender) ปัจจัยของผู้ส่งสารประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร (Communication skills) ทศนคติ (Attitude) ความรู้(Knowledge) ระบบสังคม (Social System) และวัฒนธรรม (Culture) 2) สาร (M = Message) ปัจจัยของสารประกอบด้วย รหัส (Code) เนื้อหา (Content) การจัดเสนอ (Treatment) 3) สื่อหรือช่องทาง (C = Channel) โดยสื่อมีความหมาย 3 ประการคือ การเข้ารหัสและการถอดรหัส (Mode of Encoding and Decoding) สิ่งที่น่าสาร (Message vehicle) เช่น คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ หรือหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ช่องทางที่จะนำสารไปสู่ประสาทในการรู้สึก (Sense Mechanisms) หรือการถอดรหัสของผู้รับสาร อันได้แก่ การเห็น (Seeing) การได้ยิน (Hearing) การสัมผัส (Touching) การได้กลิ่น (Smelling) และการลิ้มรส (Tasting) และ 4) ผู้รับสาร (R = Receiver) ปัจจัยของผู้รับสารประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) ทศนคติ (Attitude) ความรู้ (Knowledge) ระบบสังคม (Social system) และวัฒนธรรม (Culture) (วิสุทธิชัย ไชยสิทธิ์ และวรวิทย์ นิเทศศิลป์, 2561: 15-16) โดยการสื่อสารนับเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัย 4 ที่เกี่ยวข้องกับความอยู่รอดของมนุษย์ แม้การสื่อสารจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นความตายของมนุษย์แฉกเช่นเดียวกับปัจจัย 4 แต่การที่จะได้มาซึ่งปัจจัยสี่นั้นย่อมต้องอาศัยการสื่อสาร ดังนั้น การศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารในด้านผู้ส่งสาร สาร สื่อ และช่องทางการสื่อสาร จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อน หน่วยงาน หรือองค์กร ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนให้ประสบผลสำเร็จตามที่วางเอาไว้สูงสุด

## 2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตร และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร (กรมการท่องเที่ยว, 2552:1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เป็นการนำทรัพยากรการเกษตรและวัฒนธรรมเกษตรมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยไม่เพียงแต่การสร้าง ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวแต่ยังสร้างรายได้ต่อชุมชนอีกด้วย (เพ็ญฤทัย เสงี่ยมศิลป์ และคณะ, 2561:22)

## 3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกำหนดปัญหา วางแผนตัดสินใจ ระดมทรัพยากรบริหารจัดการ ติดตาม ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน (สมบัติ นามบุรี, 2562: 183-197)

## 4. แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดจันทบุรี

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดจันทบุรี เป็นการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีใจรักในงานบริการด้านการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการโดยชาวสวนเอง ซึ่งใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ภายในสวนเกษตรเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม เพื่อเป็นการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวยังสวนเกษตรจังหวัดจันทบุรี จะได้รับความรู้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ และความสนุกสนานผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวเกษตรกรจัดเตรียมให้ (เปรมปรีดา ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์, 2563: 190-213)

จังหวัดจันทบุรีมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมในการเพาะปลูก จึงมีผลผลิตทางการเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะผลไม้ที่มีคุณภาพนานาชนิดเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและที่เป็นการต้องการของผู้บริโภค เช่นทุเรียน เงาะ สละ เป็นต้น ประกอบกับจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่ง ที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็น 1 ใน 12 เมืองต้องห้ามพลาดตามสโลแกน “สวนสวรรค์ร้อยพันธุ์ผลไม้ จ.จันทบุรี” ภายใต้แนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดจันทบุรีจึงถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการการท่องเที่ยวเข้ากับการเป็นศูนย์กลางผลไม้คุณภาพที่สามารถเพิ่มรายได้มาสู่เกษตรกรชาวสวนผลไม้

โดยอาศัยการจัดการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญบนฐานอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่นำไปสู่การยกระดับคุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตทางการเกษตรในจังหวัดจันทบุรี แต่การดำเนินการที่ผ่านมาประสบปัญหาหลายด้าน อาทิ ผลผลิตขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ทำให้ไม่สามารถควบคุมคุณภาพและปริมาณของผลผลิตได้ ความไม่แน่นอนของจำนวนนักท่องเที่ยว ขาดการพัฒนาในด้านการให้บริการและการบริหารจัดการที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จันทบุรีมีจุดแข็งแตกต่างจากจังหวัดที่สามารถพัฒนาโดยแนวทางธรรมชาติดั้งเดิม มีความเข้มแข็งอย่างมากในทุกภาคส่วน เกษตรกรมีความรู้ความสามารถและแสวงหาความรู้ตลอดเวลา โดยมีภาควิชาการช่วยเหลือสนับสนุน ต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิมให้เกิดเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นใหม่ที่จะสามารถนำไปใช้ได้ทันที หรือพัฒนาอาชีพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น (เว็บไซต์เทคโนโลยีชาวบ้าน, 2560: ออนไลน์)

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน คือ

### 1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี แนวทางแก้ไขปัญหามาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี ด้วยการศึกษาร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากการกำหนดคำถามตามประเด็นสำคัญ ๆ แบบไม่มีรูปแบบที่แน่นอนเพื่อต้องการความยืดหยุ่นของข้อประเด็นคำถามเพื่อการเก็บข้อมูล ในขณะที่ยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมประเด็นศึกษาอย่างครบถ้วนเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 6 คน หรือจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

### 2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายในการดำเนินการวิจัย การค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงกลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวน 6 คน โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ดังนี้คือ

2.1 ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในจังหวัดจันทบุรี นางสาวเสาวนีย์ คนกล้า ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานจันทบุรี เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

2.2 ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ นางสาวรมิตา สอนสูงเนิน ผู้จัดการสวนทุเรียนแลนด์ จังหวัดจันทบุรี นางสาวนงลักษณ์ มณีรัตน์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรรักษ์เขาบายศรี จังหวัดจันทบุรี และนายรัฐไทย พงษ์ศักดิ์ ประธานศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนปอแก้ว จังหวัดจันทบุรี เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

2.3 เจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ นางปัทมา นามวงศ์ เกษตรจังหวัดจันทบุรี เกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยว และรองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญคังคะศรี คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

### 3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้วางกรอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามไว้ในจังหวัดจันทบุรี 10 อำเภอ 76 ตำบล 731 หมู่บ้าน 33 ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 82 แห่ง

3.1 ศึกษาวิจัยเอกสาร (Document Research) ได้แก่ เรื่องราวต่าง ๆ ที่ถูกเก็บรวบรวมขึ้นโดยที่มีผู้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารทุติยภูมิเช่น ตำรา บทความ เอกสาร รูปภาพ แผ่นพับ ป้ายประจำหมู่บ้าน หอจดหมายเหตุ ห้องสมุดประชาชน หรือบทความออนไลน์ที่เป็นที่น่าเชื่อถือ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย (Field Work Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 6 คน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในภาคประชาชน จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Opened-Ends Interview) ที่กำหนดประเด็นดังนี้

1) กระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะการสื่อสารอย่างไร ในการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์จำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) ด้วยการจำแนกข้อมูลในระดับจุลภาค คือ การแยกแยะหมวดหมู่ข้อมูล ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร จากนั้นทำการสังเคราะห์สรุปผลภาพรวม ตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) จากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นเป็นหลัก

2) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร ในการวิเคราะห์ข้อมูลนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปผลโดยใช้วิธีการพรรณนา

3) แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี มีแนวทางอย่างไรในการวิเคราะห์ข้อมูลนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปผลโดยใช้วิธีการพรรณนา

## สรุปผลการวิจัย

### วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

จากการสัมภาษณ์ นางสาวเสาวนีย์ คนกล้า (ก้นยายน 4, 2564) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานจันทบุรี นางสาวมิตา สอนสูงเนิน (สิงหาคม 9, 2564) ผู้จัดการสวนทุเรียนแลนด์ จังหวัดจันทบุรี นายรัฐไทย พงษ์ศักดิ์ (สิงหาคม 10, 2564) ประธานเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนปฎิวิ จังหวัดจันทบุรี และนางสาวนงลักษณ์ มณีรัตน์ (สิงหาคม 14, 2564) ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรรักษ์เขาบายศรี จังหวัดจันทบุรี เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี พบว่า กระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะดังนี้

**ผู้ส่งสาร** กลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดจันทบุรี มุ่งเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารร่วมกัน มีลักษณะการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ โดยคนรุ่นเก่าจะถ่ายทอดเนื้อหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งต่อให้คนรุ่นใหม่ไปเผยแพร่ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อส่งสารไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับสาร ซึ่งปัจจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันออกไป หากกลุ่มใดมีกลุ่มของคนรุ่นใหม่เพียงพอจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและความพร้อมมากกว่ากลุ่มที่มีน้อยกว่า ในที่นี้คนรุ่นเก่า หมายถึง กลุ่มคนในพื้นที่ที่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่นั้น หมายถึง กลุ่มคนรุ่นหลังที่เติบโตมากับเทคโนโลยีสมัยใหม่

**สาร** เนื้อหาสารจะมีการร่วมมือกันระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ในการคิดเนื้อหาสาร โดยลักษณะของสารนั้นจะมุ่งเน้นถึง ความกระชับ ข้อความสั้น และเน้นเฉพาะใจความที่สำคัญ และอาจมีการใช้รูปภาพเป็นสารเพื่อให้ลูกค้าน่าสนใจใช้บริการมากยิ่งขึ้น สารมีความทันสมัย มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งเป็นวัยกลางคนเป็นส่วนใหญ่ สารหรือเนื้อหาสารมีการเน้นย้ำให้เห็นถึงจุดเด่นของชุมชน

**ช่องทางการสื่อสาร** กลุ่มคนรุ่นเก่าที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำงานร่วมกับคนรุ่นใหม่ซึ่งมีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี ใช้ช่องทางในการสื่อสารกับกลุ่มผู้บริโภคหลากหลายช่องทาง ซึ่งหลัก ๆ สามารถจัดกลุ่มช่องทางการสื่อสารได้เป็น 2 ลักษณะคือ ช่องทางการสื่อสารแบบสื่อดั้งเดิม และช่องทางการสื่อสารแบบสื่อออนไลน์

**ผู้รับสาร** กลุ่มผู้รับสารส่วนมากเป็นกลุ่มวัยทำงานอยู่ในเมืองที่ไม่มีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศเกี่ยวกับวิถีชีวิตเชิงเกษตรมากนัก เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่ได้สัมผัสกับบรรยากาศเกี่ยวกับวิถีชีวิตเชิงเกษตร และเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับครอบครัว เนื่องจากความสนใจที่มีต่อกิจกรรมที่สร้างขึ้น เช่น กิจกรรมการปรุงอาหารร่วมกันของนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มครอบครัว โดยใช้วัตถุดิบพื้นบ้านที่ได้มาจากการทำเกษตรพื้นบ้าน เป็นต้น

## วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

การสัมภาษณ์เชิงลึก นางปัทมา นามวงษ์ (สิงหาคม 14, 2564) เกษตรจังหวัดจันทบุรี ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวบางกลุ่มยังขาดความรู้โดยเฉพาะ ในกลุ่มผู้สูงวัยที่ไม่มีความร่วมมือกับคนรุ่นใหม่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารโดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่ อีกทั้งยังขาดทักษะในการสร้างสรรค์สื่อครอบคลุมทั่วทุกกลุ่ม และการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยในสื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ สำหรับในสื่อออนไลน์มีความรวดเร็วในการนำเสนอทั้งข้อเท็จจริงและไม่จริง ทำให้ยากต่อการแยกแยะความจริงของผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวส่วนมากเชื่อโดยปราศจากการตรวจสอบความถูกต้อง หน่วยงานภาครัฐยังมีการสนับสนุนผู้ประกอบการในท้องถิ่นไม่ทั่วถึง การประชาสัมพันธ์ด้วยข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง อีกทั้งบางพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญยังขาดสัญญาณโทรศัพท์และไวไฟ (wi-fi)

## วัตถุประสงค์ข้อที่ 3) แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี

จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ คังคะศรี (ธันวาคม 18, 2564) คณบดีคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี ถึงแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว ได้แนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้ คือ เลือกใช้ข้อมูลข่าวสารให้เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ ใช้ถ้อยคำชัดเจน คำนึงถึงผลกระทบจากการสื่อสารเสมอจนก่อนทำการสื่อสารทุกครั้งจะต้องคิดถึงผลกระทบของข้อความนั้นที่จะเกิดขึ้นต่อองค์กร สังคม และภาพรวมทุกครั้งอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ ต้องสื่อสารข้อมูลที่เป็นความจริง อย่าปกปิดข้อมูล หรือบิดเบือนข่าวสารที่ส่งออกไปยังลูกค้า และทั้งภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนให้มีการจัดอบรมการใช้สื่อต่าง ๆ กับผู้ประกอบการการท่องเที่ยว เช่น สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เพื่อให้เกิดทักษะการบริหารจัดการที่เหมาะสม และเพิ่มการเลือกใช้สื่อใหม่ให้มากขึ้น

## อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี โดยในลักษณะของผู้ส่งสารจะเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารร่วมกัน โดยคนรุ่นเก่าจะมุ่งเน้นการสื่อสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อสารส่งต่อไปยังคนรุ่นใหม่ในกลุ่มซึ่งมีความสามารถทางด้านการใช้เครื่องมือ และเทคโนโลยี เพื่อทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีศักยภาพและความพร้อมด้านการสื่อสารแตกต่างกันออกไป

ขึ้นอยู่กับว่ามีคนรุ่นใหม่อยู่ในพื้นที่ที่มากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับ วิสุทธิชัย ไชยสิทธิ์ และ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2561) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีแบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โลว์ว่า ปัจจัยของผู้ส่งสารประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร ทศนคติ ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม ดังนี้ ผู้ส่งสารที่เป็นคนรุ่นเก่าจะมีการสื่อสารที่แตกต่างกับกับผู้ส่งสารกลุ่มคนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดประสิทธิภาพของการสื่อสารที่แตกต่างกันตามปัจจัยของผู้ส่งสาร จากการมีทักษะในการสื่อสารแตกต่างกัน ทศนคติ ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรมแตกต่างกัน ส่วนเนื้อหาของสารจะเป็นความร่วมมือกันระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ในการคิดเนื้อหาสาร โดยลักษณะของสารนั้นจะมุ่งเน้นถึง ความกระชับ ข้อความสั้น และเน้นเฉพาะใจความที่สำคัญ และอาจมีการใช้รูปภาพเป็นสารเพื่อให้ลูกค้าตัดสินใจใช้บริการมากยิ่งขึ้น โดยสารมีความทันสมัย และมีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งเป็นวัยกลางคนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่สารหรือเนื้อหาสารมีการเน้นย้ำให้เห็นถึงจุดเด่นของชุมชน สอดคล้องกับ กาญจนา สมพันธ์, พรพิมล สงกระสันต์ และกรรทอง จุลิรัชนิกร (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการสื่อสารเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนเขาบายศรี อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ในเรื่องสาร ได้แก่ การสื่อสารด้วยการใช้สารในการสื่อสารที่เน้นย้ำจุดเด่น เพื่อการสร้างความมั่นใจในคุณภาพของผลไม้ ความหลากหลายของผลไม้ กิจกรรม และบริการต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจให้ลูกค้าใช้บริการมากขึ้น ส่วนช่องทางสาร กลุ่มคนรุ่นเก่าที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำงานร่วมกับคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยีจะใช้ช่องทางในการสื่อสารกับกลุ่มผู้บริโภคหลากหลายช่องทาง ซึ่งหลัก ๆ สามารถจัดกลุ่มช่องทางการสื่อสารได้เป็น 2 ลักษณะคือ ช่องทางการสื่อสารแบบสื่อดั้งเดิม และช่องทางการสื่อสารแบบสื่อออนไลน์ สอดคล้องกับ ฤทธิยา สุริยวงศ์, สุวันชัย หวนนากลาง และฐิตินัน บัญญาพ คอมนอน (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนมีส่วนร่วมของจังหวัดเพชรบุรี ที่ได้กล่าวถึงช่องทางการสื่อสารไว้ว่า การใช้สื่อของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเพชรบุรี มีการใช้ช่องทางการสื่อสารหลากหลาย ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อประเพณี สื่อเฉพาะกิจ สื่อมวลชน และสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งก็คือช่องทางการสื่อสารแบบสื่อดั้งเดิม และช่องทางการสื่อสารแบบสื่อออนไลน์ สำหรับผู้รับสาร กลุ่มผู้รับสาร ที่ใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานอยู่ในเมือง เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ และทัศนคติที่ดีต่อข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่ได้สัมผัสกับบรรยากาศที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตเชิงเกษตร ซึ่งแตกต่างกับ กาญจนา สมพันธ์ และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการสื่อสารเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนเขาบายศรี อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยในส่วนของผู้รับสาร ผู้รับสาร ได้แก่ประชาชนทั่วไปที่นิยมรับประทานผลไม้ และชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แตกต่างกันในเรื่องนี้ที่ผู้รับสารเป็นกลุ่มคนทำงานที่อาศัยอยู่ในเมืองที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมครอบครัว จึงไม่ใช่บุคคลทั่วไปที่จะเป็นคนในเมืองหรือชนบทหรืออยู่ในวัยใดก็ได้

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดชัยภูมิ พบว่ากลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวบางกลุ่มยังขาดความรู้ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุหรือคนรุ่นเก่า บางกลุ่มยังไม่มีความร่วมมือกับคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ด้านการสื่อสารโดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่ ทักษะในการสร้างสรรค์สื่อยังขาดการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยในสื่อออนไลน์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ ทั่วทุกกลุ่ม จากการที่บางกลุ่มยังไม่ยอมให้คนรุ่นเก่าเข้ามามีบทบาท และปัญหาจากหน่วยงานรัฐที่มีการสนับสนุน

ผู้ประกอบการในท้องถิ่นไม่ทั่วถึง อีกประการที่สำคัญคือ ปัญหาในสื่อonline ในบางพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญยังขาดสัญญาณโทรศัพท์ และไวไฟ (wi-fi) สอดคล้องกับ นางเยาว์ พรหมประสิทธิ์ ชูตาประโมจน์ีย์ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร (2556) ได้มีการศึกษาปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษาปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากการศึกษาพบปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ คือ ขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานยังไม่ได้มีการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหามาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี คือ หน่วยงานรัฐควรทำให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการทั้งภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนให้มีการจัดอบรมการใช้สื่อต่าง ๆ กับผู้ประกอบการการท่องเที่ยว เช่น สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เพื่อให้เกิดทักษะการบริหารจัดการที่เหมาะสมและเพิ่มการเลือกใช้สื่อใหม่ให้มากขึ้นสอดคล้องกับ มธูรา สวนศรี (2559) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และศึกษาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว คือการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ คังคะศรี คณะบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ว่าการสื่อสารปัจจุบัน การใช้สื่อควรเลือกใช้ให้เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ

## ข้อเสนอแนะการวิจัย

### ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์

1. ในการวิจัยเรื่องการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี ค้นพบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีตัวแปรความร่วมมืออยู่ปัจจัยด้านคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบด้านการสรรหาบุคลากรแต่ละพื้นที่ต้องสรรหาคนรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมด้านเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มศักยภาพด้านการสื่อสารได้เป็นอย่างดี

2. ข้อค้นพบ บทสรุปทฤษฎี และองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นักวิชาการสามารถนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปต่อยอดเพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการได้ ในด้านความแตกต่างของผู้สื่อสารที่มีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกัน การเข้าถึงของสื่ออย่างไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์และเหมาะสม

3. กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปสังเคราะห์เพื่อประโยชน์ทางการค้าได้ โดยเฉพาะแนวทางแก้ไขปัญหามาเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมให้เป็นไปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในทางการค้าด้านการท่องเที่ยว

4. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรี หน่วยงานภาครัฐสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายบริหารการท่องเที่ยวได้ เช่น มีนโยบายในการขยายช่องทางสื่อให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน

#### ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มการศึกษาวิจัยการรับรู้สารจากนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นในอนาคต
2. ควรมีการศึกษาหลักการสื่อสารการท่องเที่ยวครบวงจร ทั้งภาครัฐ เอกชน การปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาเพิ่มเติม
3. ควรศึกษาหลักการการสื่อสารการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตรควบคู่กับการบริหารจัดการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ เช่นบริหารจัดการในเชิงพื้นที่ การบริหารจัดการเฉพาะกลุ่มและการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มุ่งเรียนรู้วิถีเกษตร เป็นต้น

#### เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2552). **คู่มือการประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กฤษฎา สุริยวงศ์, สุวันชัย หวนกลาง, และจิตินัน บุญภาพ คอมมอน. (2564). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนมีส่วนร่วมของจังหวัดเพชรบุรี. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์**, 23(1), 43-57.
- กาญจนา สมพันธ์, พรพิมล สงกระสันต์ และกรรทอง จุลรัชนิกร. (2561). **ประสิทธิผลของการสื่อสารเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่จังหวัดจันทบุรี** (รายงานการวิจัย). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- นงเยาว์ พรหมประสิทธิ์, ชูตา ประโมจันย์, และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2556). ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. ใน **การประชุมหาทใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 เรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย** (น. 8-13). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- นภดล แสงแข, วราภรณ์ ศรีบัณฑิต, นิศารัตน์ แสงแข, กัลยรัตน์ เจียมโฆสิต และมิตา กาญจนวงศ์. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดจันทบุรี. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี**, 9(1), 122-136.
- เปรมปรีดา ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์. (2563). ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดจันทบุรี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**, 11(1), 190-213.
- เพียงฤทัย เสี่ยงศิลป์ และคณะ. (2561). การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่ตำบลวังยาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. ม.ป.ท.
- มติชนออนไลน์. (2559). **สศก.คาดท่องเที่ยวเกษตรโตพุ่งหลังรัฐดันโครงการอะเมซิงไทยเทสต์**. สืบค้นจาก [https://www.matichon.co.th/economy/news\\_209727](https://www.matichon.co.th/economy/news_209727).

- มธรา สอนศรี. (2559). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 17(31), 41-55.
- วิสุทธิชัย ไชยสิทธิ์ และ วรวิทย์ นิเทศศิลป์. (2561). แนวการปฏิบัติและกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้พระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง : พื้นที่ต้นแบบ สบเมย แม่ลาน้อย ชุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เว็บไซต์เทคโนโลยีชาวบ้าน. (2560). สกว.พัฒนารูปแบบ-แอปพลิเคชัน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจันทบุรี. สืบค้นจาก [https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article\\_17364](https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article_17364)
- สมบัติ นามบุรี. (2561). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 183-197.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561- 2565. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.